

_____ :ne

_____ :fe הכיתה

מן המשנה – פרקי אבות, פרק רביעי

לפניכם שני נוסחים של טקסט הלקוח מן המשנה¹, סדר נזיקין², מסכת אבות³, פרק רביעי. עליכם להתייחס רק לקטעים המודגשים. (מעמודים 2-5)

הסברים

1. **משנה:** אוסף חוקי היהדות בתחום הדת, המשפט, המדינה והמוסר של העם היהודי. בהתחלה נאמרו החוקים בעל פה ובתקופתו של רבי יהודה הנשיא נערכו בכתב (בשנת 200 בערך, לפני כמעט 1800 שנים!) המשנה מחולקת לששה סדרים (ש"ס). הסדרים מחולקים למסכתות והמסכתות לפרקים.
2. **סדר נזיקין:** הקובץ הרביעי, כולל עשר מסכתות.
3. **מסכת אבות:** הקובץ התשיעי, כולל חמישה פרקים.

טקסט א' מתוך "ששה סדרי משנה" מפורשים ומנוקדים (עם פירוש ברטנורה), סדר "נזיקין", הוצאת ספרים אשכול, ירושלים.

ר"ע מברטנורה אבות פרק ג ד עיקר תרי"ט ר"ט

שמעון דבר מתוך דבר חבל איש מלאה לו סמט. ואם אין דעה נחת סמט לדבר: אין בינה. אחר שלא ידע סממו של דבר כחילי לא ידע, ומיד כבינה היא קודמת לפיך אם אין ביה אין דעה: אם אין קמה אין תורה. מי שאין לו מה יאכל היאך יספור בחורה: אם אין תורה אין קמה. מה יופיל לו הקמה שכיו כחילי ואין בו חרטה, מה שלא היה לו קמה והיה מה ברעב: ירח קינין. קרבתה בסוף קרי קינין לשון קן לטור, ויש כהן כלבו יחמדו כהן אם מחפרו חובט בדבה לו טולה שמעיה למעלה בחמלה שמעיה למטה: ופתחי גרה. הלמי מיה שאברהם וקחה וליכס לשמך מד שהחזיר לנחמה, ושמעיה שהיא נריכה לסבל צ"ס (סא) סבילה לדברי כחומר סביל צומחה מלה: הנותן גופי הלכות. מיאך חרטה שכל מה שמקבלים עליה שבה. תקופות. פניה סגלר כמזלות (קו): ונמפריאות. השכן האחרון (פי): פטרמות לחכמה. כמו פטרמות שרמילן ולסל בנקותא פטר (פי) לקמה דרך המעט כד הכחמות כללו מכבדה לח במליהם נמיס בכריחה: פרה ד בן זומא. לפי שלא האריך ימים

היה סמט דעה למדי. סן מלה נרדמה (ס) קמה לא חזר חסיה או נחם לפי שלא נלכיתו לשיח לו חסיה שדך למכיקס ליכיס פרכס זכ לא יקסוק נחמס שמה ליה לו נשטס שגלי נחמד וסד חייך חלואים לך מנגד זה בסתן על סמלר חלה נחמל: ססיה לו קמה לקמה ימי שיכין למסחה פמט נחמ. גם שאר הנכילין נפשים הקמה. מדי"ט (ח) כל כ"ר. כנר שנה כחילי נחמ נמי"ט ולא נח סמחל כזה חלה למדיס ספנין נחמל נחמ סוס וכ"כ פרי"ט הלך לא פי"ט נ"ו סר"ט כרס"ט (נח) תרפ"ו. סמפס"ט דמס למרטיס לפי ססס שיקך כדלמדין ליל לא כמדמס כחל ספיקך חלה כמסס"ט. סרשנ"ט (נח) וס"ט. למיל מייס כחוד ארז סנגר ונ"ו. מליח טסס נ"ט שיהיך לו סרנקה חלה מרסס נבולתה ונחמ נמי חוס סמחיקס ידו: (ק) כהן. למיל מייס כחוד נדך כנגד ונ"ו. רש"י. ורזח ומיקרס פטר"י מיי נקדל דכין וכס"ט מרסר לשון חייך ורכס לשון מירסר למרזח דלוח גיס חרז לרמחל שכוין חלון לילתח קכדיכו ונמ סחל נמיסר שחין קכדיכו סייס ונכסות חין שייס לרזח סחל נ"ו יכסו פד מייזו סמחיקס ומסוקר"י סן סחל. ונ"ו. ח"ל"כ מל ונל ונל חרזי למדיס סמחל חרז"י יסס כחין לא יחיאטו כל כחוד שנחמל מדי"ט. וס"ט סלל סכיה ססקוק מחסליס חמי"ט מרס"ט מוקוס ליכטיס סמ"ט סכ"ט יחוד סחולר ונל ונל ונ"ו. ותח"ט (ק) פ"ו דנדי ג"ט. ונ"ט חין כן נ"ט. וכלסס לחח כלל חלה סני"ט ח' נחמכוס. וסר"ט לא נח כלל חלה לסס"ט ספיקו: (קג) סן ס"י. לא נח למסס שאר סכ"ט שנחמל דמל לא נחמסס חלה חקוסה ס"י. חלה סקס סני לפי ססס חוסיס למקוסה סני ססס חמ"ט ס"י חין נחמכוסות

בינה. אם אין קמה (י), אין תורה. אם אין תורה, אין קמה. הוא קמה. הוא קמה אומר, קל שחקמתו מרבה מפעשיו (י), קמה הוא דומה, לא יקן שפנסי מרבין ושקשיו (כ) מופטין, והררם קאה ועקרבתו והקבתו על פניו, שפאמר (יכס"ט י), והיה (י) קצער קצרה ולא יראה פי"בוא טוב ושכן חררים בפדךך ארץ מלחה ולא משב. אכל קל שפמפשו מרבין ססקמתו קמה הוא דומה, לא יקן שפנסי מופטין ושקשיו מרבין, שאפילו קל הרוחות שפערקם קאות ונשבות בו, אין מייזין אותו מקומו, שפאמר (יכס"ט י), והיה קצץ שתול (י) על-מים ועל-יובל ישלח שקשיו ולא יראה פי"בא חם, והיה עלהו רצנו, ובשנת נצרת לא ידאג, ולא ימיש מפשות פרי: יח רבי אקעור"ן (פ"ו) חקמא אומר, קנין וקמתו נדה, הן הן (פי) גופי הקלות (פי). מקוסות ונמפריאות, פרפראות לחכמה:

פרק ד' ק"ו זוקא אומר, אינהו חכם ה'ו"ב

היה סמט דעה למדי. סן מלה נרדמה (ס) קמה לא חזר חסיה או נחם לפי שלא נלכיתו לשיח לו חסיה שדך למכיקס ליכיס פרכס זכ לא יקסוק נחמס שמה ליה לו נשטס שגלי נחמד וסד חייך חלואים לך מנגד זה בסתן על סמלר חלה נחמל: ססיה לו קמה לקמה ימי שיכין למסחה פמט נחמ. גם שאר הנכילין נפשים הקמה. מדי"ט (ח) כל כ"ר. כנר שנה כחילי נחמ נמי"ט ולא נח סמחל כזה חלה למדיס ספנין נחמל נחמ סוס וכ"כ פרי"ט הלך לא פי"ט נ"ו סר"ט כרס"ט (נח) תרפ"ו. סמפס"ט דמס למרטיס לפי ססס שיקך כדלמדין ליל לא כמדמס כחל ספיקך חלה כמסס"ט. סרשנ"ט (נח) וס"ט. למיל מייס כחוד ארז סנגר ונ"ו. מליח טסס נ"ט שיהיך לו סרנקה חלה מרסס נבולתה ונחמ נמי חוס סמחיקס ידו: (ק) כהן. למיל מייס כחוד נדך כנגד ונ"ו. רש"י. ורזח ומיקרס פטר"י מיי נקדל דכין וכס"ט מרסר לשון חייך ורכס לשון מירסר למרזח דלוח גיס חרז לרמחל שכוין חלון לילתח קכדיכו ונמ סחל נמיסר שחין קכדיכו סייס ונכסות חין שייס לרזח סחל נ"ו יכסו פד מייזו סמחיקס ומסוקר"י סן סחל. ונ"ו. ח"ל"כ מל ונל ונל חרזי למדיס סמחל חרז"י יסס כחין לא יחיאטו כל כחוד שנחמל מדי"ט. וס"ט סלל סכיה ססקוק מחסליס חמי"ט מרס"ט מוקוס ליכטיס סמ"ט סכ"ט יחוד סחולר ונל ונל ונ"ו. ותח"ט (ק) פ"ו דנדי ג"ט. ונ"ט חין כן נ"ט. וכלסס לחח כלל חלה סני"ט ח' נחמכוס. וסר"ט לא נח כלל חלה לסס"ט ספיקו: (קג) סן ס"י. לא נח למסס שאר סכ"ט שנחמל דמל לא נחמסס חלה חקוסה ס"י. חלה סקס סני לפי ססס חוסיס למקוסה סני ססס חמ"ט ס"י חין נחמכוסות

רכ עיקר תו"ס אבות פרק ד ר"ע מברטנורא

נחמתי (ח): תלמוד מכל אדם, ואפי' שהוה קטן ממש שכיח שאינו חס על כבודו ולמד מן הקטני נכדיו הדברים שהנחמתי היא לשם שמים (ו) ולא להתייבך ולהתפאר בה: שנאמר מכל מלמדי השכלתי.

מקץ ד (ה) ר"ע לטקיה שם האמר ירמיה (ט) אל יתכלל חסם הנחמתי ואל יתכלל נסר בגבורתו ולא יתכלל עשיר בעשרו כי אם נזחל יתכלל ממחלל שכל וירוש לאחי ור"ל ד"ק וק"ל לנחל דיק מר"ש כי אם שכל וירוש לאחי הוא מלש בכלל כח: חסם והנכרס והטראר שזכר וכן הוא

ואמר אל יתכלל חסם נחמתי כי אם שיהא סתומה שכל ידוע לאחי וכן למיין סגנרס וטראר וזם שאל סתמא לזיוו חסם כי שאלו כיון סגניו: (ג) והיניו ממס סשכל וירוש לאחי. ונכר ססכס כי וסווא גנרס לשם שמים שלא יתמא למיין, חין לך שכל ידוע לאחי גדולס מוא שחלתי סיריפס סזלח סווא לרס מסווא לטראר מלרסו. וטראר ססמח נחלן ולא נככל לפון נכלא סרס כל ימינו למנרס שמים וסיוו מוי שכלל כי לטיק נחמס לטריק כי וזמרו נמלרס (נכסח דף ה) גדול ססכס סגניו וזר מירר סמים כי ואלו חיס מקספס הנכל לפון לא יכיס סרי למנרס ספ"י (ג) דולן לרעס ור"ל סנפס מטייל יחר מן מלמדיו סחין זס חררס מלחכ סלמד סלרס מלמדו סווא מחכסס וזטכיל נלמדו וזין חררס מטייל יחר מפי ססכטיל מלמדיו. ד"ח: (ד) כיון סכל סיחור סיסס נחכרס: (ס) יחר. לך סרס נקרא ילך קחס לוי מקרס וסליוס נגוף סווא נכרו. מר"ס. ועוד ס"י סווא יחר ססיחור ל וזחלסס נז יחר מפי סיספסס וסיחור נילך ססו כי סנפ כחרס ססס יחר אל ילך רע: (ו) דלס לא כן חלל סיררס דקרא

הלומד מקל אדם, שנאמר (חטלס קיס), מקל מלמדי השקלתי. איזהו גבור, הפוכש את יצרו (ס), שנאמר (מטי סו) טוב אךך אפי' מגבור ומשל ברוחו מלכד עיר. איזהו עשיר, השלם בסקרו, שנאמר (חטלס קכח) יגיע בטיה כי תאכל עשיריך וטוב לך עשיריך, בעולם הזה (י), וטוב לך לעולם הבא. איזהו מקבד, המקבד את הנריות, שנאמר (ע"ה ג) פי מקבדי אכבד ובני יקלו: ב קן עזאי אומר, הוי רץ למצוה קלה (קבנסמורה) ובורס מן העברה (ח). שמצוה גוררת מצוה, ועברה גוררת עברה. ששכר מצוה, מצוה. ושכר עברה, עברה (ס): ג הוא הנה אומר, אל תהי כז קלך אדם ואל תהי מקליג קלך דבר, שאין לה אדם שאין לו שעה ואין לה דבר שאין לו מקום: ד רבי קייסס איש יקנה אומר, מאד מאד הוי

עו המדוח כללו ואז נכדו נפגמו מה יעשה ויהיה מסכדו מאחרים יכדו לח הנריות: כי מבכדי אכבר. והדברים קיז מה הקביה שהוא מלך הכנה וכל מה שנרא בשלמו לא ברא חלל לכבודו מכדו לח מבדיו קיז נכיו: ובחיו יקלו. למדס מסיחטחו של הקביה, לא חמר וברו חקלל חלל יקלו מלמסס וככדו סלדיוקיס הקסיד יחר שנלמד (נכלשח יב) ומקלנך חלור: כ שמצוה גוררת מצוה. כן מהכנו של פולס הפושט מלס לחח סוה לו לפסוח לחכרס והמחחיל בענינרס

סוכ אךן חסיס יחר סגנר סוס קסיל למס חלס סווא אךן חסיס מלך רכוס ססנפ חין זס סדו: (ז) נפוס"ו. חלל חלמכר לגנריות ולסס"ב דמחן ססווא ססס סינינו לא נל לידו נזל וסחל מפי סר"שח, רע"י: (ח) ספנירס. לא חקן סקלה כז נמלס לפי דסל דחק קלס סייס סכיל קלס של סירוס למשוה וספנירס כס קלוה של סלרס למשוה ורזנס קס סנל: לחוס נכר לא סייך למח מן ספנירס סקלה. ד"ח: (ס) ספנירס. ספ"י סנינו ניד סכס סרס חנל לא סיקייסכו מן ספסיס כר"ס סר"ב נככר מלס דסל חמריק (יזחל ח) סנל לטככר פקייסין ל. סנל ליספח סוחין ל. רביס וסס

קסס לפסוח סכס וסוד ששכר מלטה מלטה שמן השמים מקייסין וחמסיס ביד מי שפסס מלטה לחח סיפסס לחכרס כדי לחח לו שכר של שתייה וכן שכר פנייה וס"י. סיררס חכר ששכר מלטה מלטה שכל מה שחלס מפסכר ומחמנפ בעסייח המלטה נחמנ לו למלטה כסני מלמס ומסל שכר של המלטה שפסס ושל ספונפ והכנלס שזכרס בעסייח: ושכר עבירה עבירה. והשכר והכנלס שנגפח לו לחוס בעסייח ספנירס נחמנ לו כפנירס כסני מלמס ולוקס של ספנירס שפסס ושל השכר והכנלס שמהכל כפסייח: כ אל תחיו בו לכל אדם. לומד מס יוכל סלטי לכוסק לה ואל תהי מפליג. מרחיק לכל דבר שיש לחוש פליו, אל חלמד רחוק סווא סיכיס וליון לזלוג ממנה: ד מאד מאד דווי ששל רוח. חסיס שנלמד מדוח הדכר כחמנעית סווא סמנכח, כמדח סנלוס חיוני כן חלל יסס

(גויקין)

טקסט ב' מתוך "ששה סדרי משנה" סדר נזיקין (עם פירוש אלבק-ילון)

הוצאת מוסד ביאליק, ירושלים. דביר, תל-אביב

ס ר ק ג-ו

סדר נזיקין

אין בינה. אם אין קמח, אין תורה; אם אין תורה, אין קמח.
 הוא היה אומר: כל שחכמתו מרבה ממעשיו, למה הוא
 דומה? לאילן שענפיו מרבין ושרשיו מועטין, והרוח באה
 ירמיהו ועוקרתו והופכתו על פניו, שנאמר: 'והיה כערער בערבה
 ולא יראה כייבא טוב ושכן חררים במדבר ארץ מלחה
 ולא תשב'. אבל כל שמעשיו מרבין מחכמתו, למה הוא
 דומה? לאילן שענפיו מועטין ושרשיו מרבין, שאפלו כל
 הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזות אותו ממקומו,
 שנאמר: 'והיה כעץ שתול על-מים ועל-יובל ישלח שרשיו,
 ולא יראה כייבא חם, והיה עלהו רענן ובשנת בצרת לא
 ידאג, ולא ימש מעשות פרי'.

יח רבי אלעזר (בן) חסמא אומר: קנן ופתחי נדה הן הן גופי
 הלכות; תקופות וגמטריאות - פרפראות לחכמה.

ס ר ק רביעי

א בן זומא אומר: איזהו חכם? הלומד מכל אדם, שנאמר:
 תהלים
 קיט, צט 'מכל-מלמדי השכלתי'. איזהו גבור? הכובש את יצרו.

ב/ ה. || בינה - להבין את הדבר ולהסיק את המסקנות מתוכו. || קמח - לחם
 לאכול. || אם אין תורה אין קמח - שכלא תורה אינו מוצא סרגסתו. ועוד שכלא
 תורה אין חיו של אדם כדאים. || שחכמתו מרובה וכו' - שאין חכמתו מתקיימת
 (משנה ט).
 יח קנין - דיני קרבנות העוף והספקות הנולדים כשהם מתערבים זה בזה, שדיניהם
 חמורים, עי מסכת קנין. || ופתחי נדה - דיני אשה נידה וחחילת וסחה (עי
 ערכין ב, א). || גופי הלכות - עיקרי ההלכה. || תקופות - חשבון ארבע תקופות
 השנה, הינו חכמת התכונה. || וגמטריאות - חשבונות. || פרפראות לחכמה -
 אין הן אלא כלפתן הנאכל בסעודה, כלומר חכמות אלו מסייעות לחלמוד תורה (ועי
 רמב"ם הלכות יסודי התורה סוף פ"ד, ובכסף משנה שם).

ס ר ק רביעי

א איזהו חכם וכו' - חכם, גיבור ועשיר נזכרים כאחד בירמיה ס', כב. || מכל אדם -
 ואפילו מסן ממנו. || מכל מלמדי השכלתי - ודורש: השכלתי ולמדתי מכל

שנאמר: 'טוב ארץ אפים מגבור ומשל ברוחו מלכד עיר'.
 איזהו עשיר? השמח בחלקו, שנאמר: 'יגיע כפיה כי תאכל
 אשריה וטוב לך'. אשריה - בעולם הזה, וטוב לך - לעולם
 הבא. איזהו מכבד? המכבד את הבריות, שנאמר: 'כי-
 מכבדי אכבד ובני יקל'.

- ב בן עזאי אומר: הוי רץ למצוה קלה כבחמורה, ובורח מן
 העברה; שמצוה גוררת מצוה ועברה גוררת עברה, ששכר
 מצוה מצוה ושכר עברה עברה.
- ג הוא היה אומר: אל תהי בו לכל אדם, ואל תהי מפליג לכל
 דבר; שאין לך אדם שאין לו שעה ואין לך דבר שאין לו
 מקום.
- ד רבי לויטס איש יבנה אומר: מאד מאד הוי שפל רוח, שתקנות
 אנוש רמה. רבי יוחנן בן ברוקא אומר: כל המחליל שם שמים
 בפסתר, גפרעין ממנו בגלוי. אחד שוגג ואחד מזיד בחלול
 השם.
- ה רבי ישמעאל בנו אומר: הלומד על מנת ללמד, מספיקין

אדם שלימדני. || השמח בחלקו - שמח כמה שיש לו ואינו רודף אחר העושר,
 כענין שנאמר (משלי ל, ח) ראש ועושר אל תתן לי הסריסני לחם חוקי. || יגיע
 כפיה כי תאכל - ולא תבקש להתעשר. || כי מכבדי אכבד - מדובר בהקדוש
 ברוך הוא. והוא הדבר בבני אדם.

ב כבחמורה - בנוסח אחר חסרה תיבה זו (ועי' למעלה ב, א). || גוררת מצוה -
 מושכת אחריה מצוה אחרת. || ששכר מצוה מצוה וכו' - שכרה של מצוה הוא
 עשיית מצוה אחרת, ועונשה של עברה הוא לחזור ולעבור עברה.

ג לכל אדם - לשום אדם. || ואל תהי מפליג וכו' - לומר שהדבר רחוק וגמנע.
 || שאין לו שעה - שעת הצלחה, שתהיה צריך לו. || שאין לו מקום - שיוכל
 להתקיים בו.

ד שפל רוח - עניו. || שתקנות אנוש רמה - שסופו להיות רימה ותולעה בקבר.
 כמו שאומר בן סירא (ז, יז): מאד מאד השפל גאווה כי תקות אנוש רמה. || גפרעין
 ממנו בגלוי - עונשים אותו על עונו בפרהסייה, שנאמר (שמואל ב, יב, יב): כי
 אתה עשית בסתר ואני אעשה את הדבר הזה נגד כל ישראל ונגד השמש. || אחד
 שוגג וכו' - בעזון של חילול השם נענש השוגג כמוזר.

ה מספיקין בידו וכו' - מסייעים כידו מן השמים שיספיק גם ללמד אחרים.

לעתים משתמשים במשנה במילים, בביטויים ובציטוטים הקשים מעט להבנה. כדי להקל עליכם את הקריאה אנו מצרפים הסברים למילים ולביטויים קשים.

הסברים

יָצַר: נטייה טבעית של האדם או כל חי להגיב על מצבי-סביבה

מסוימים (לדוגמה: יצר האכילה, יצר חברתי).

אָרֶךְ אַפַּיִם: סבלן, מתאפק מלכעוס

יָגַיעַ כַּפַּיִם: עבודה, עמל.

בְּרִיָּה: יצור, בעל-חיים.

יָקָלוּ: (מהשורש ק.ל.ל.) תבוא עליהם קללה.

א. רשמו מהם ההבדלים בין צורת הכתיבה וההדפסה של שני הטקסטים.

כתבו לפחות שני הבדלים.

ב. חז"ל (חכמינו זכרונם לברכה) כתבו את המשנה והסתמכו על פסוקים מן התנ"ך. השלימו את הטבלה. לעזרתכם רמז: בכל פעם שחז"ל מביאים פסוק מן התנ"ך הם כותבים: "שנאמר" ...

שם הספר מהתנ"ך	הפסוק המתאים
1. תהלים קי"ט, צ"ט	"_____"
2. _____	"טוב ארך אפיים מגבור ומושל ברוחו מלוכד עיר"
3. _____	"יגע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך"
4. שמ' א' (שמואל א') ב,ל	"_____"

02__

ג. המשנה שלפנינו כוללת לקט של דברי חכמה, מוסר ודרך ארץ שנאמרו מפי חז"ל על בני אדם שונים.

1. אילו תכונות אתם מייחסים לבני האדם הבאים? כתבו על כך:

חכם:

03__

גיבור:

04__

עשיר:

05

מכובד:

06

2. כתבו שתי תכונות נוספות החשובות בעיניכם, ונמקו את בחירתכם.

07

3. בחרו דמות שהתרשמתם ממנה (דמות מהחיים, מהתקשורת או מהספרות). ספרו על תכונותיה והסבירו מה הרשים אתכם.

08

ד. בן-זומא התייחס במשנה א' לארבע דמויות ולתכונות שלהן.
 1. השלימו את הטבלה והסבירו (במילים שלכם) את התכונה לפי המשנה.

התכונה לפי המשנה	הדמות
"הלומד מכל אדם" הכוונה: מי שרוצה ומוכן ללמוד מכל אחד.	1 חכם
_____ הכוונה: _____	2 גיבור
_____ הכוונה: _____	3 עשיר
_____ הכוונה: _____	4 מכובד

09

2. בשאלה ג.1. ובשאלה ד.1. כתבתם על ארבע תכונות של בני אדם.
 אתם מתבקשים להשוות את תשובותיכם בשתי השאלות האלה.
 בחרו אחת מ-4 התכונות והקיפו אותה במעגל.

א - חכם

ב - גיבור

ג - עשיר

ד - מכובד

10

3. כתבו במה דומה ההסבר שלכם לזה של המשנה ובמה הוא שונה.

הדומה:

השונה:

ה. הדמויות המוזכרות במשנה מקבלות הגדרה נוספת בתנ"ך. בחרו באחד הפסוקים והסבירו כיצד ההסבר שבתנ"ך מתקשר להסבר שבמשנה. (שימו לב לכתוב בשולי הטקסט באותיות קטנות).

חכם

הפסוק בתנ"ך: "מכל מלמדי השכלתי".

הקשר למשנה:

גיבור:

הפסוק בתנ"ך: "טוב ארך אפים מגבור ומושל ברוחו מלכד עיר".

הקשר למשנה:

11

12

עשיר:

הפסוק בתנ"ך: "יגיע כפיה כי תאכל אשריה וטוב לה"
הקשר למשנה:

מכובד:

הפסוק בתנ"ך: "כי מכבדי אכבד ובני יקלו"
הקשר למשנה:

ו. הפסוקים כתובים במבנה קבוע, בתבנית של שאלה קצרה ומיד
אחריה התשובה.

1. שערך וכתבו: מדוע בחרו חכמי ישראל בתבנית הזו?

---

2. איך המבנה הזה עוזר לקורא?

14

3. איך המבנה הזה מפריע לקורא?

15

ז. לכל אחד מאיתנו יש יותר מתכונה אחת, למרות זאת, חז"ל התאימו לכל דמות תכונה אחת בלבד.

1. מה היתה המטרה של חז"ל?

16

2. מה דעתכם: האם גם בחיים יש לאנשים תכונה אחת בלבד?
הסבירו את דעתכם והביאו דוגמה.

17

05/04

מן המשנה – פרקי אבות, פרק רביעי

שיקולים בבחירת הטקסט:

בטקסטים מהמשנה התלמיד נחשף לאוצר מילים ולתחביר שונים מזה שבשימושו השוטף בחיי היומיום, ואף שונים מאלה שבטקסטים ספרותיים אחרים. הטקסטים קצרים, מתמצתים מבחינת היצג – אם כי לפעמים מגווחים במשפטים ארוכים, בשל העדר סימני פיסוק – ורחבים ועמוקים מבחינת משמעותם. הנושאים המטופלים במקורות היהודיים הינם בעלי ערך אוניברסלי, ולכן יש מקום להתייחס לתכנים שנכתבו לפני אלפיים שנה ולנסות להבינם בהקשר של אז, ולברוק את מירת עידכונם והאקטואליות שלהם.

01 א. רשמו מהם ההבדלים בין צורת הכתיבה וההדפסה של שני הטקסטים. כתבו לפחות שני הבדלים.

רמת חשיבה: כסיסית. הפריט דורש איתור תשובות מתוך טקסט ומבנהו.

דרגת קושי: פריט קשה מאוד.

פירוט הציונים: 3-0

0 - ניתנה תשובה שאינה לעניין, אין תשובה.

1 - נרשם הכדל אחד.

3 - נרשמו שני הבדלים ויותר.

דוגמות לתשובות:

דוגמה	ציון
עני ועשיר, חזק וטיפש, חכם וחלש.	0
בטקסט הראשון - המשנה באמצע בטקסט השני - על כל הדין. בראשון - הפירוש בצדדים, בשני - הפירוש כירידה בתחתית הדין. תיאור של הבדלים שמסתכמים בהבדלים בגודל הכתב. תיאור של הבדלים שמסתכמים בהבדלים בסימני פיסוק (יש/אין סימני שאלה, יש/אין נקודתיים וכד'), שבאחד זה ברור ובשני לא. הארה: החלק האחרון הוא שיפוטי ולכן, לא קביל	1
הטקסט השני עם פירושים והטקסט השני ברור וקל ובטקסט השני רשום שמות הפרקים. הארה: רק ההבדל האמצעי קביל, ולכן קיבל נקודה אחת.	
בטקסט א' הניקוד שונה, אין סימני שאלה, בטקסט ב' יש סימני שאלה. בטקסט א, יש פירוש רש"י בטקסט ב' - אין. בטקסט א' יש סוגריים שכתוב שם משהו על הכתב הראשי ובטקסט השני - אין.	3

הערות: 1. תשובה קבילה כוללת כל הבדל במבנה בפירוש, כסימני פיסוק ובכותרת מתאימה.

2. כדאי לדון בכיתה בהרחבת המושגים: משנה, סדר, מסכת.

05/04

02 ב. חז"ל (חכמינו זכרונם לברכה) כתבו את המשנה והסתמכו על פסוקים מן התנ"ך. השלימו את הטבלה. לעזרתכם רמוז - בכל פעם שחז"ל מביאים פסוק מן התנ"ך הם כותבים: "שנאמר..."

רמת חשיבה: כסיטית. הפריט דורש איתור פרטים מתוך הטקסט.

דרגת קושי: פריט משוכתב לא חושב ציון.

פירוט הציונים: 3-0

0 - ניתנה תשובה שאינה לעניין, אין תשובה.

1 - בוצעה השלמה אחת בטבלה.

2 - בוצעו 2 השלמות בטבלה.

3 - בוצעו 3 השלמות ויותר.

ג. המשנה שלפנינו כוללת לקט של דברי חכמה, מוסר ודרך ארץ שנאמרו מפי חז"ל על בני אדם שונים.

06-03 1. אילו תכונות **אתם** מייחסים לבני האדם הבאים? כתבו על כך:

_____	חכם
_____	גיבור
_____	עשיר
_____	מכובד

רמת חשיבה: הפריטים דורשים ידע עולם.

דרגת קושי: פריטים 3-4: בינוניים, פריטים 5-6: קשים.

פירוט הציונים: 3-0 (לגבי כל אחת מן התכונות).

0 - ניתנה תשובה שאינה לעניין, אין תשובה, הועתק המשפט מן המשנה.

1 - נכתבה תכונה אחת קבילה.

3 - נכתבו שתי תכונות ומעלה קבילות.

דוגמות לתשובות:

דוגמה	ציון
- גיבור חושב את עצמו יותר מידי בגלל שעשה מעשה טוב ויצא מזה גיבור (כמו לתפוס גנב בפעולה)...	1
- הגיבור הוא איש אמיץ. הוא לפעמים טוב ולפעמים לא טוב.	
- גיבור זה אחד ששולט בעצמו ולא מתעצבן מאוד ולא נגרר. שחושב לפני שהוא עושה משהו ויכול ללמד אחרים.	

05/04

- 3 - חכם - אדם שיודע לפעול בעת צרה, שיודע לצאת ממצבים קשים, שיכול לעזור בכל עת, שמקבל עצות.
- גיבור - אדם אמיץ שמסוגל לקחת אומץ, לקחת סיכון ולעשות משהו מסוכן בשביל עצמו, או בשביל מישהו אחר.
- עשיר - יכול לתת מעצמו לאחרים במובן של עזרה כספית כשיש לו מה לתת וכשצריך - יכול להיות קמצן.
- מכובד - גדול, רם, אנשים אוהבים אותו ומכבדים אותו בגלל מעשים שונים שהוא עשה ובגלל שהוא מכבד אותם.

הערה: כדאי לרזן עם התלמידים בשונות בין בני אדם, בתכונות שונות מולדות ונרכשות (למשל, אינטליגנציה גם מולדת וגם נרכשת וחכמת-חיים).

07 2. כתבו שתי תכונות נוספות החשובות בעיניכם, ונמקו את בחירתכם.

רמת חשיבה: גבוהה. הפריט דורש ידע עולם ונקיטת עמדה.

דרגת קושי: פריט קשה.

פירוט הציונים: 3-0

0 - ניתנה תשובה שאינה לעניין, אין תשובה, נכתבו רק התכונות ללא נימוק.

1 - נרשמה תכונה אחת חשובה הכוללת נימוק.

3 - נרשמו שתי תכונות מנומקות.

דוגמות לתשובות:

ציון	דוגמה
0	- איש בא לעבודה בבגדים שלא מתאימים לעבודה זו... - בני אדם חשובים הם במיוחד אנשים שעוזרים.
1	- ביישן ושויצר כי יש הרבה אנשים בעלי תכונות אלה.
3	- נאמן - אני בחרתי נאמן כי אם אני מכירה מישהו קרוב אלי, אז אני צריכה לסמוך עליו. טוב לב - שמישהו יודע לעזור לזולת בעת צרה.

08 3. בחרו דמות שהתרשמתם ממנה (דמות מהחיים, מהתקשורת או מהספרות). ספרו על תכונותיה והסבירו מה הרשים אתכם.

רמת חשיבה: גבוהה. הפריט דורש הערכה ורפלקציה.

דרגת קושי: פריט קשה.

פירוט הציונים: 3-0

05/04

- 0 - ניתנה תשובה שאינה לעניין, אין תשובה.
- 1 - ניתנה תשובה דלה, נרשמה דמות ללא נימוק.
- 2 - ניתנה תשובה חלקית, נרשמה תכונה אחת.
- 3 - ניתנה תשובה מלאה.

דוגמות לתשובות:

ציון	דוגמה
1	- אני מספרת על הרב כדורי. הוא רב מאוד מאוד מפורסם. - אני לא מכיר כל כך הרבה אנשים כאלה.
2	- יצחק רבין ז"ל היה איש אמיץ שעשה הרבה דברים טובים ואמיצים למען הרבה מאוד אנשים.
3	- אני מכירה את החברה שלי. היא נאמנה לכל חברותיה ואף פעם לא תנטוש אותם. היא טובת לב, היא עוזרת לי וגם לכולם. - ג'ון אבוט מ"צעירים חסרי מנוח" הוא טוב לב, לפי דעתי, כי הוא נותן לעובדת שלו הזדמנות. הוא נחמד לכולם, ואם יש טעות הוא לא צועק ועוזר לתקן אותה.

ד. בן-זומא התייחס במשנה א' לארבע דמויות ולתכונות שלהן.

09 1. השלימו את הטבלה והסבירו (במילים שלכם) את התכונה לפי המשנה.

רמת חשיבה: כסיסית. הפריט דורש איתור פרטים בטקסט והכנת הנקרא.
דרגת קושי: פריט קשה.

פירוט הציונים: 3-0

- 0 - נעשו השלמות שאינן לעניין, אין תשובה, נרשם בטבלה פריט אחד.
- 1 - נרשמו בטבלה 2 פרטים ענייניים.
- 2 - נרשמו בטבלה 3-4 פרטים ענייניים.
- 3 - נרשמו בטבלה 5-6 פרטים ענייניים.

10 2. בשאלה ג.1. ובשאלה ד.1 כתבתם על ארבע תכונות של בני אדם. אתם מתבקשים להשוות את תשובותיכם בשתי השאלות האלה. בחרו אחת מארבע התכונות והקיפו אותה במעגל.
א. חכם ב. גיבור ג. עשיר ד. מכובד

רמת חשיבה: פריט לצורך התפלגות.

פירוט הציונים: 4-1 בהתאם לבחירה

11 3. כתבו במה דומה ההסבר שלכם לזה של המשנה ובמה הוא שונה?

רמת חשיבה: גבוהה. הפריט דורש השוואה ואכחנה בין דעות.

דרגת קושי: פריט משוכתב, לא חושב ציון.

פירוט הציונים: 3-0

0 - ניתנה תשובה שאינה לעניין, אין תשובה.

1 - נכתב רק דומה או רק שונה.

3 - ניתנה תשובה המכילה השוואה (הדומה והשונה).

הערה: גם תשובה מכיליה שאינה חוזרת על הדברים, אך נכונה - תקבל את מלוא הנקודות (3 נקודות) למשל: "שמה שכתבתי הוא כעצם בערך אותו דבר, ומכחינת הכוונה, אבל לא אותם מילים ושונה שזה לא אותו ניסוח, אבל אותה כוונה."

12 ה. הרמויות המוזכרות במשנה מקבלות הגדרה נוספת בתנ"ך. כחרו באחד הפסוקים והסבירו כיצד ההסבר שבתנ"ך מתקשר להסבר שבמשנה (שימו לב לכתוב בשולי הטקסט באותיות קטנות).

רמת חשיבה: גבוהה. הפריט דורש הבנת ההקשר.

דרגת קושי: פריט קשה.

פירוט הציונים: 3-0 לגבי כל הדמויות.

0 - ניתנה תשובה שאינה לעניין, אין תשובה, ניתנה תגובה על דמות אחת.

1 - ניתנה תשובה דלה/חלקית, ניתנה תגובה על שתי דמויות.

3 - ניתנה תשובה עניינית, תגובה על שלש דמויות ומעלה.

ו. הפסוקים כתובים במבנה קבוע, בתבנית של שאלה קצרה ומיד אחריה התשובה.

13 1. שערך וכתבו: מדוע בחרו חכמי ישראל כתבנית הזו?

רמת חשיבה: גבוהה. הפריט דורש העלאת השערות והנמקה.

דרגת קושי: פריט קשה.

05/04

פירוט הציונים: 0 או 3

- 0 - ניתנה תשובה שאינה לעניין, אין תשובה.
- 3 - כל תשובה המכילה השערה מלומדת קבילה.

דוגמות לתשובות:

דוגמה	ציון
- כרי שיהיה יותר קל לאנשים לבחור את מה שהם רוצים לקרוא.	0
- כי רצו לדעת כל אחד מה הוא עושה למען התורה.	
- אני משערת שחכמי ישראל בחרו כתבנית זו מפני שהם רצו להגיד את דעתם על כל אחד מן הסוגים.	3
- חכמי ישראל בחרו כתבנית זו מפני שלפעמים יש שאלות שילדים לא יודעים, אז הם עונים - ולפי זה הם ידעו.	
- כי זה גורם למי שקורא לענות על השאלה.	

14 2. איך המבנה הזה עוזר לקורא?

רמת חשיבה: גבוהה. הפריט דורש העלאת השערות והנמקה.

דרגת קושי: פריט קשה מאוד.

פירוט הציונים: 0-3

- 0 - ניתנה תשובה שאינה לעניין, אין תשובה.
- 1 - ניתנה תשובה רלה.
- 3 - ניתנה תשובה מנומקת היטב.

דוגמות לתשובות:

דוגמה	ציון
- שיש דוגמות וסוגים שונים של אנשים.	0
- שיש גם פירושים למי שלא מכין.	
- שזה לא ארוך כאילו מבינים מה הם אומרים בלי בעיות.	1
- שאנשים יבינו על מה מדברים חז"ל.	
- הם בחרו כתבנית זו משום שזה יראה נדיר ומסקרן.	3
- היתרונות זה שהילדים ילמדו מכך.	
- שמראים שיודעים את התשובה ושהתשובה ברורה לכל.	

15 3. איך המבנה הזה מפריע לקורא?

05/04

רמת חשיבה: גבוהה. הפריט דורש העלאת השערות והנמקה.

דרגת קושי: פריט קשה מאוד.

פירוט הציונים: 3-0

0 - ניתנה תשובה שאינה לעניין, אין תשובה.

1 - ניתנה תשובה דלה.

3 - ניתנה תשובה מנומקת היטב.

דוגמות לתשובות:

ציון	דוגמה
0	- שיש סוגי אנשים שלא כתובים שם. - שהכתב קטן ומצומצם.
1	- שזה קצר מירי. היו יכולים לפרט עוד...
3	- לא נותנים תשובה, אלא נותנים לקורא לענות עליה. - שהיא לא נותנת לאדם הזדמנות לענות.

16 ז. לכל אחד מאיתנו יש יותר מתכונה אחת, למרות זאת, במשנה חז"ל התאימו לכל דמות תכונה אחת בלבד.

1. מה היתה המטרה של חז"ל?

רמת חשיבה: גבוהה. הפריט דורש הסקת מסקנות והערכה.

דרגת קושי: פריט חדש שלא עבר ניסוי.

פירוט הציונים: 3-0

0 - ניתנה תשובה שאינה לעניין, אין תשובה.

1 - ניתנה תשובה דלה.

3 - ניתנה תשובה מלאה.

הערה: כדאי לרדן עם התלמידים על המגמתיות של חז"ל שהדגישו תכונה אחת בלבד לצרכים

חינוכיים.

17 2. מה דעתכם: האם גם בחיים יש לאנשים תכונה אחת בלבד? הסבירו את דעתם והביאו דוגמה.

רמת חשיבה: גבוהה. הפריט דורש נקיטת עמדה.

דרגת קושי: פריט חדש שלא עבר ניסוי

פירוט הציונים: 3-0

0 - ניתנה תשובה שאינה לעניין, אין תשובה.

1 - ניתנה תשובה דלה, או תשובה חלקית המכילה רק הסבר או רק דוגמה.

3 - ניתנה תשובה מלאה, המכילה הסבר ודוגמה.